PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSDP
Journal of Spatial Development and Policy
https://so16.tci-thaijo.org/index.php/JSDP/index

Research Article

The Influence of Financial Knowledge, Attitude, and Behavior on Household Debt Size among Farmers in Taphan Hin District, Phichit Province

Chutinan Yadnam[1*] and Suntaree Tungsriwong[2]

[1] *Students of the Master's Program in Accounting, Faculty of Business, Economics and Communications, Naresuan University, Thailand*

[2] *Faculty of Business, Economics and Communications, Naresuan University, Thailand*

* *Corresponding author. E-mail: Chutinany67@nu.ac.th*

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the levels of financial knowledge, attitudes, and behaviors among agricultural households in Taphan Hin District, Phichit Province; 2) to study the size of household debt among farmers in Taphan Hin District, Phichit Province; and 3) to analyze the influence of financial knowledge, attitudes, and behaviors on the size of household debt among farmers in Taphan Hin District, Phichit Province. This study was quantitative research utilizing a survey research approach. The sample consisted of 400 agricultural households covering 13 sub-districts in Taphan Hin District, Phichit Province. The research instrument was a questionnaire. The statistics used for data analysis included descriptive statistics, correlation coefficient analysis, and multiple regression analysis. The research findings revealed that: 1) The farmers possessed low levels of financial knowledge and financial behavior, while their financial attitudes were at a moderate level. 2) The household debt of the majority of farmers was relatively high, concentrated in the range of 500,001 Baht and above. 3) The multiple regression analysis demonstrated that financial behavior was the most influential factor determining farmer household debt size within the model, exhibiting a statistically significant inverse relationship. This indicates that more appropriate, correct, and disciplined daily personal financial management behaviors among agricultural households were associated with lower farmer household debt size. Similarly, financial attitudes exerted a statistically significant inverse influence on the household debt of farmers, demonstrating that appropriate and correct financial perspectives, beliefs, and awareness among farmers were associated with lower farmer household debt size. Conversely, financial knowledge did not exhibit a statistically significant influence on farmer household debt size, reflecting that whether farmers possessed high or low levels of financial knowledge did not directly affect the expansion or reduction of their household debt size.

Keywords: Financial Knowledge, Financial Attitude, Financial Behavior, Farmer Household Debt

Received: 15 June 2026;
Revised: 13 October 2026;
Accepted: 20 October 2026

© 2026 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy
ISSN: 2985-220X (Online)

อิทธิพลของความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินที่มีต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

ชุตินันท์ หยัดน้ำ[1*] และ สุนทรีย์ ตั้งศรีวงศ์[2]

[1] *นักศึกษาหลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศไทย*

[2] *คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: Chutinany67@nu.ac.th*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับของความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินของครัวเรือนเกษตรกร อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร 2) ศึกษาขนาดหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร 3) วิเคราะห์อิทธิพลของความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรในเขตอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ครอบคลุมพื้นที่ 13 ตำบล จำนวน 400 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรมีระดับความรู้ทางการเงินอยู่ในระดับต่ำ และมีพฤติกรรมทางการเงินอยู่ในระดับน้อย ในส่วนของทัศนคติทางการเงินนั้นอยู่ในระดับปานกลาง 2) ขนาดหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรส่วนใหญ่มีขนาดหนี้สินอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยกระจุกตัวอยู่ในช่วง 500,001 บาทขึ้นไป และ 3) ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณพบว่า พฤติกรรมทางการเงินเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดขนาดหนี้สินมากที่สุดในแบบจำลอง โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า หากครัวเรือนเกษตรกรมีระดับพฤติกรรมการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลในชีวิตประจำวันที่มีความเหมาะสม ถูกต้อง และมีวินัยมากขึ้น จะส่งผลให้ขนาดหนี้สินสะสมลดลง เช่นเดียวกับทัศนคติทางการเงินที่มีอิทธิพลในทิศทางตรงกันข้ามต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า แง่มุมความคิด ความเชื่อ และการตระหนักรู้ทางการเงินที่เหมาะสมและถูกต้องของเกษตรกร จะส่งผลให้ขนาดหนี้สินรวมของครัวเรือนปรับตัวลดลง อย่างไรก็ตาม ความรู้ทางการเงินไม่แสดงอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนว่าการที่เกษตรกรจะมีระดับความรู้ทางการเงินสูงหรือต่ำ ไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงขยายตัวหรือลดลงของขนาดหนี้สินของเกษตรกร

คำสำคัญ: ความรู้ทางการเงิน, ทัศนคติทางการเงิน, พฤติกรรมทางการเงิน, ขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร

© 2026 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

ปัญหาภาวะหนี้สินครัวเรือนของประเทศไทยได้ทวีความรุนแรงและกลายเป็นประเด็นเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อน ยืดเยื้อและขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลล่าสุดจากธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ชี้ให้เห็นว่า สัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ยังคงอยู่ในระดับสูงถึงประมาณร้อยละ 86.8 ซึ่งสะท้อนถึงความเปราะบางทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและความเสี่ยงเชิงระบบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2568) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ครัวเรือนเกษตรกร” ซึ่งเป็นฐานรากสำคัญของการผลิตในประเทศ เป็นกลุ่มที่ประสบปัญหาหนี้สินเกินตัวอย่างรุนแรง เนื่องจากมีความจำเป็นต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนภายนอกเพื่อใช้เป็นต้นทุนทางการผลิตและเพื่อการดำรงชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เกิดการสะสมของภาระหนี้สินในระดับสูง ซึ่งแม้ว่าหนี้สินส่วนใหญ่จะมาจากแหล่งเงินกู้ในระบบอย่างธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) แต่ความผันผวนของราคาผลผลิต

และสภาวะอากาศได้ทำให้ความสามารถในการชำระหนี้ของกลุ่มนี้ลดลงอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2568)

อย่างไรก็ตาม แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรของภาครัฐในอดีตมักมุ่งเน้นไปที่ “ปัจจัยภายนอก” เป็นหลัก เช่น มาตรการพักชำระหนี้ การปรับปรุงโครงสร้างหนี้ หรือการประกันราคาผลผลิต ซึ่งงานวิจัยหลายชิ้นได้ตั้งข้อสังเกตเชิงวิพากษ์ว่า แนวทางการแก้ไขเช่นนี้ยังไม่สามารถทำให้ครัวเรือนเกษตรกรหลุดพ้นจากวงจรหนี้ได้อย่างยั่งยืน เพราะเป็นการจัดการที่ปลายเหตุและละเลยมิติของปัจจัยภายในตัวบุคคล (วรัญญา ไชยทารินทร์ และธัญทิพย์ คฤหโยธิน, 2562) สาเหตุของภาวะหนี้สินเกินตัวมิได้เกิดจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับ “ปัจจัยภายในตัวบุคคล” ได้แก่ ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงิน แม้ว่างานวิจัยที่ผ่านมาได้ศึกษาความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับหนี้สินแล้ว (แพรวไพลิน จันทรโพธิ์ศรี และคณะ, 2567) แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านขอบเขตของกลุ่มประชากรและบริบทพื้นที่ และมีการศึกษาที่พิจารณาปัจจัยภายในทั้งสามด้านร่วมกันกับ “ขนาดหนี้สินครัวเรือน” ของเกษตรกรในบริบทพื้นที่เฉพาะไม่มากนัก โดยเฉพาะเกษตรกรที่ต้องเผชิญกับความผันผวนของผลผลิต รายได้ตามฤดูกาล และปัจจัยทางธรรมชาติ

ปัจจัยภายในทั้ง 3 ด้านนี้ได้แก่ ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงิน ทำหน้าที่เป็นกลไกที่กำหนดทิศทางขนาดหนี้สินของครัวเรือนอย่างเป็นระบบ โดย “ความรู้ทางการเงิน” เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ แต่ในบริบทความเป็นจริงประสิทธิภาพของความรู้มักถูกบดบังด้วยความเปราะบางทางเศรษฐกิจ โครงสร้างค่าครองชีพ และภาระรายจ่ายภายในครัวเรือนที่ปรับตัวสูงขึ้น (แพรวไพลิน จันทรโพธิ์ศรี และคณะ, 2567) จนทำให้ความรู้ในตำราไม่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมการลดหนี้ได้สำเร็จหากไม่แก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างควบคู่กันไป (ชญานี ชวะโนทย์ และ สฤณี อาชวานันทกุล, 2562) ขณะที่ “ทัศนคติทางการเงิน” ทำหน้าที่เป็นกรอบความคิดเชิงจิตวิทยา หากเกษตรกรมีทัศนคติที่มุ่งตอบสนองความต้องการปัจจุบันมากกว่าอนาคต ขาดการควบคุมตนเอง หรือมองว่าหนี้สินเป็นเรื่องปกติธรรมดา ค่านิยมบริโภคนิยมและวัตถุสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกจะเข้ามามีอิทธิพลและเร่งรัดให้ครัวเรือนตัดสินใจพึ่งพาเงินกู้อย่างง่ายดาย (พลอยปภัส ไชยยานนท์ และวิจิตต์ศรี สงวนวงศ์, 2564) ซึ่งจะส่งผลเชื่อมโยงปลายน้ำไปสู่ “พฤติกรรมทางการเงิน” อันเป็นแนวทางการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เช่น การสร้างวินัยทางการเงิน การจดบันทึกรายรับ-รายจ่าย ตลอดจนการประเมินความสามารถในการชำระหนี้ก่อนการตัดสินใจกู้ยืม ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดขนาดและจัดการภาวะหนี้สินของครัวเรือน (กานต์มณี การินทร์, 2567)

นอกจากนี้ งานวิจัยก่อนหน้าได้แสดงให้เห็นถึงปัจจัยทางประชากรศาสตร์และสถานะทางเศรษฐกิจกายภาพของครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิก ประสบการณ์ รายได้ ค่าใช้จ่าย ตลอดจนจำนวนพื้นที่ทำกินและกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ถือครอง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นกรอบเงื่อนไขและขีดจำกัดทางอรรถประโยชน์ สอดคล้องกับทฤษฎีวงจรชีวิตรายได้ และทฤษฎีทุนมนุษย์ รวมถึงงานวิจัยของ กมลพรรณ โคจรตระกูล และศิวพงศ์ ธีรอำพน (2566), สมศิริ พันธุ์ศักดิ์ศิริ และเสาวนีย์ สมันต์ตรีพร (2568), Thompson & Dahling (2019) ที่กำหนดขอบเขตและโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของแต่ละครัวเรือน การควบคุมตัวแปรทางกายภาพและโครงสร้างเศรษฐกิจเหล่านี้ในแบบจำลองทางสถิติ จะช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการวิเคราะห์ และทำให้ผลการศึกษาสามารถสะท้อนอิทธิพลของตัวแปรความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินที่มีต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนได้อย่างแม่นยำ

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว โดยการนำกรอบแนวคิดทฤษฎีความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรม (Knowledge, Attitude, Practice Theory หรือ KAP Theory) มาใช้เป็นตัวแปรหลักในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจกลไกเชิงพฤติกรรมภายในที่ส่งผลต่อสภาวะและการตัดสินใจก่อหนี้ ในการศึกษาเชิงประจักษ์นี้ ผู้วิจัยได้เลือกอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร เป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากจังหวัดพิจิตรเป็นจังหวัดที่มีประชากรประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมเป็นหลักในสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 43.79 ของประชากรทั้งหมด อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีขนาดพื้นที่เพาะปลูกและปริมาณผลผลิตทางการเกษตรรวมอยู่ในระดับสูงเป็นอันดับต้นเมื่อเทียบกับหลายจังหวัดในภาคเหนือ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567) ขณะที่อำเภอตะพานหินเป็นพื้นที่เกษตรกรรมหลักที่มีความพึ่งพารายได้จากภาคเกษตรเป็นสำคัญ ซึ่งต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากความผันผวนของฤดูกาลและราคาผลผลิต (สำนักงานสถิติจังหวัดพิจิตร, 2567)

การศึกษาพื้นที่เฉพาะเจาะจงนี้ จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์ปัจจัยควบคุมทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ และกายภาพควบคู่ไปกับปัจจัยความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งจะช่วยเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการเชิงพื้นที่และให้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการอธิบายปรากฏการณ์หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในบริบทพื้นที่เฉพาะต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินของครัวเรือนเกษตรกร อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อศึกษาขนาดหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร
3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้ ทฤษฎีความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม (Knowledge, Attitude, and Practice Theory: KAP Theory) เป็นกรอบพื้นฐานในการอธิบายพฤติกรรมการจัดการหนี้สิน โดย Rogers (1977) ระบุว่ากระบวนการรับรู้เริ่มต้นจากการได้รับสารสนเทศจนเกิดเป็น ความรู้ (Knowledge) ซึ่งจะหล่อหลอมเป็น ทัศนคติ (Attitude) และนำไปสู่การแสดงออกเป็น พฤติกรรม (Practice) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงมักพบปรากฏการณ์ KAP-GAP กล่าวคือ บุคคลที่มีความรู้และทัศนคติดี แต่อาจไม่นำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์เสมอไป เนื่องจากมีปัจจัยแวดล้อมและแรงกดดันทางสังคม Rogers (1977) จึงเสนอแนวทางปิดช่องว่างดังกล่าวผ่าน 4 วิธีการ คือ 1) การให้ความรู้เชิงกระบวนการ 2) การให้คำแนะนำใกล้ชิด 3) การสร้างระบบสิ่งจูงใจ และ 4) การใช้กลยุทธ์โน้มน้าวใจเชิงรุก

ในบริบททางการเงิน ทฤษฎี KAP สอดคล้องกับกรอบการประเมินทักษะความรอบรู้ทางการเงินของ OECD และธนาคารแห่งประเทศไทย (2565ก) ซึ่งบูรณาการองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านเข้าด้วยกัน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์พฤติกรรมการบริหารจัดการหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรอย่างเป็นระบบ รวมถึงผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานรากสำคัญในการกำหนดตัวแปรและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีรายละเอียดการทบทวนวรรณกรรม ดังนี้

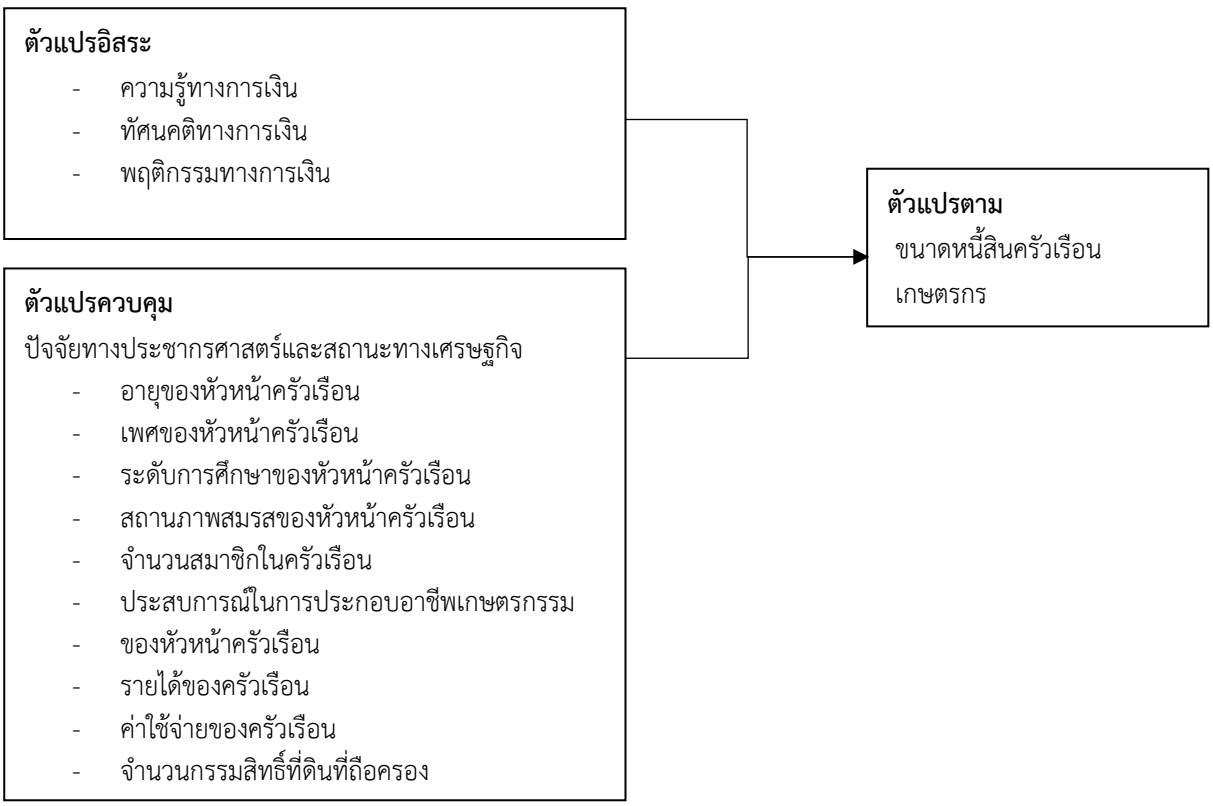
1. ความรู้ทางการเงินกับขนาดหนี้สินครัวเรือน การทบทวนวรรณกรรมพบว่าความรู้ทางการเงินเป็นตัวแปรที่มีความย้อนแย้งต่อการกำหนดขนาดหนี้สิน โดย วรัญญา ไชยทารินทร์ และ ธัญทิพย์ คฤหโยธิน (2562) ชี้ว่าการขาดความรู้ทางการเงินส่งผลให้เกษตรกรไม่เท่าทันกลไกตลาดและต้นทุนเงินกู้ จนตกอยู่ใต้วงจรหนี้สินพอกพูนอย่างต่อเนื่อง ในทางกลับกัน งานวิจัยเชิงพื้นที่ของ กานต์มณี การินทร์ (2567) และ รัศมิ์จันทร์ ขวัญเมือง และคณะ (2564) กลับพบว่าความรู้ทางการเงินไม่ได้ส่งอิทธิพลต่อภาวะหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากประสิทธิภาพของความรู้มักถูกบดบังด้วยปัจจัยกดดันด้านค่าใช้จ่ายและต้นทุนปัจจัยการผลิตที่ปรับตัวสูงขึ้น (แพรวไพลิน จันทรโพธิ์ศรี และคณะ, 2567) อีกทั้งหลักสูตรความรู้ในอดีตมักเป็นแบบสำเร็จรูปที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง (ชญานี ชวะโนทย์ และ สฤณี อาชวานันทกุล, 2562) ความรู้ทางการเงินจึงเป็นเพียงเงื่อนไขจำเป็นแต่ยังไม่เพียงพอต่อการลดขนาดหนี้สินหากขาดการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างควบคู่กันไป

2. ทัศนคติทางการเงินกับขนาดหนี้สินครัวเรือน ทัศนคติทางการเงินทำหน้าที่เป็นกรอบความคิดเชิงจิตวิทยาที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจก่อหนี้ โดย กานต์มณี การินทร์ (2567) พบว่าเกษตรกรที่มีหนี้สินสูงมักมีทัศนคติเน้นการใช้จ่ายในปัจจุบันมากกว่าการออม สอดคล้องกับ ศรัญญา ศึกสงคราม และอนงค์นุช เทียนทอง (2563) ที่ระบุว่าทัศนคติเชิงลบและการมองว่าหนี้สินเป็นเรื่องปกติส่งผลให้เกิดการตัดสินใจเปิดรับภาระหนี้ได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ทัศนคติการก่อหนี้ยังถูกเร่งเร้าด้วยกระแสบริโภคนิยม ค่านิยมทางสังคม (พลอยปภัส ไชยยานนท์ และวิจิตต์ศรี สงวนวงศ์, 2564) ตลอดจนความไม่แน่นอนของรายได้และภัยธรรมชาติซ้ำซากที่สร้างทัศนคติแบบยอมจำนน จนมองว่าการกู้ยืมเป็นกลไกเดียวในการประคับประคองชีวิตรอด

3. พฤติกรรมทางการเงินกับขนาดหนี้สินครัวเรือน พฤติกรรมทางการเงินถือเป็นตัวแปรขั้นปลายน้ำที่มีอิทธิพลเชิงประจักษ์ต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอย่างรุนแรงที่สุด (กานต์มณี การินทร์, 2567; รัศมิ์จันทร์ ขวัญเมือง และคณะ , 2564) โดยการขาดวินัยทางการเงิน การใช้จ่ายเกินฐานะ พฤติกรรมเสี่ยงจากการเล่นการพนัน ตลอดจนการกู้ยืมเงินผิดวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความสะดวกสบาย ล้วนเป็นปัจจัยเร่งรุนแรงที่ทำให้เกิดการสะสมมูลค่าหนี้สินและขาดสภาพคล่อง (สุวรัฐ แลสันกลาง และคณะ, 2563; พลอยปภัส ไชยยานนท์ และวิจิตต์ศรี สงวนวงศ์, 2564; แพรวไพลิน จันทรโพธิ์ศรี และคณะ, 2567) ในทางกลับกัน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การทำบัญชีครัวเรือนและการจัดการเงินสดหมุนเวียนอย่างมีระบบ จะทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการช่วยลดขนาดหนี้สินลงได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ตัวแปรควบคุมกับขนาดหนี้สินครัวเรือน การควบคุมปัจจัยทางประชากรศาสตร์และสถานะทางเศรษฐกิจมีความสำคัญต่อการลดอิทธิพลรบกวนภายนอกแบบจำลอง โดยปัจจัยด้านอายุ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับวงจรชีวิตและการแบกรับภาระผูกพันคงที่ ซึ่งส่งผลต่อความจำเป็นในการกู้ยืมและระยะเวลาในการสะสมหนี้ (กมลพรรณ โคจรตระกูล และศิวพงศ์ ธีรอำพน, 2566; สมศิริ พันธุ์ศักดิ์ศิริ และเสาวนีย์ สมันต์ตรีพร, 2568) ขณะที่ปัจจัยทางเศรษฐกิจและกายภาพ ได้แก่ ประสบการณ์ รายได้ ค่าใช้จ่าย และจำนวนกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ถือครอง ทำหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดสภาพคล่องและขีดความสามารถทางอุปทานในการนำหลักทรัพย์ค้ำประกัน (Collateral) เพื่อเข้าถึงวงเงินสินเชื่อที่สูงขึ้น (แพรวไพลิน จันทรโพธิ์ศรี และคณะ, 2567)

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น สามารถสร้างเป็นกรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครัวเรือนเกษตรกรอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ปี พ.ศ. 2568 จำนวน 9,025 ครัวเรือน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2568)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครัวเรือนเกษตรกรอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ปี พ.ศ. 2568 โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของของทาโรยามาเน่ (Yamane, 1973) กำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคลาดเคลื่อน 5% จากสูตรสามารถได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้จำนวน 384 ครัวเรือน โดยผู้วิจัยได้สำรองกลุ่มตัวอย่างไว้ร้อยละ 5 เพื่อขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมและป้องกันข้อผิดพลาด การศึกษาครั้งจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่จำนวน 400 ครัวเรือน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควตาตามสัดส่วน (Proportionate Quota Sampling) จำแนกตามสัดส่วนจำนวนครัวเรือนเกษตรกรในแต่ละตำบลทั้ง 13 ตำบล ดังแสดงในตารางที่ 1

สำหรับขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการประชุมเกษตรกรประจำปี พ.ศ. 2569 ของแต่ละตำบล ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์คัดเข้า (Inclusion Criteria) คือ ผู้ตอบแบบสอบถามต้องเป็นหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรหรือบุคคลในครัวเรือนที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการตัดสินใจด้านการเงิน และกำหนดให้ 1 ครัวเรือนตอบแบบสอบถามได้เพียง 1 ชุดเท่านั้น ในการลงพื้นที่สามารถแจกและเก็บแบบสอบถามกลับคืนมาได้ครบถ้วนสมบูรณ์จำนวน 400 ชุด คิดเป็นอัตราการตอบกลับ ร้อยละ 100 อย่างไรก็ตาม การเก็บข้อมูลจากการประชุมประจำปีอาจมีความเสี่ยงต่อความลำเอียงในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Selection Bias) เนื่องจากไม่ครอบคลุมเกษตรกรที่ไม่มาร่วมประชุม ผู้วิจัยจึงได้ควบคุมโดยการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ตอบให้เป็นไปตามเกณฑ์คัดเข้าและควบคุมสัดส่วนตามโควตาของแต่ละตำบลอย่างเคร่งครัด

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและจำนวนตัวอย่างแบ่งตามตำบล

ชั้นที่	ตำบล	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
1	คลองคูณ	825	37
2	งิ้วราย	598	26
3	ดงตะขบ	784	35
4	ตะพานหิน	317	14
5	ทับหมัน	747	33
6	ทุ่งโพธิ์	348	15
7	วังสำโรง	892	40
8	วังหลุม	1,237	55
9	วังหว้า	677	30
10	หนองพยอม	1,186	53
11	ห้วยเกตุ	641	28
12	ไทรโรงโขน	246	10
13	ไผ่หลวง	527	24
รวม		**9,025**	**400**

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อเก็บข้อมูลจากครัวเรือนเกษตรกรโดยตรง และผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยลักษณะแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเติมคำตอบลงในช่องว่าง จำนวน 7 ข้อ และลักษณะแบบสอบถามปลายปิด (Close Ended Questionnaire) เป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบจากหลายตัวเลือกที่ผู้วิจัยกำหนดให้ จำนวน 3 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงิน โดยประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่

2.1 ความรู้ทางการเงิน ประกอบด้วยข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบจากหลายตัวเลือกที่ผู้วิจัยกำหนดให้ จำนวน 7 ข้อ คะแนนเต็ม 7 คะแนน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ได้แก่ ตอบถูก ได้ 1 คะแนน และตอบผิด ได้ 0 คะแนน ซึ่งปรับจากแนวทางการวัดความรู้ทางการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย เนื่องจากรูปแบบดังกล่าวเหมาะสำหรับการประเมินความรู้และความเข้าใจทางการเงินอย่างเป็นระบบ และมีเกณฑ์การแบ่งระดับคะแนน เพื่อดูภาพรวมของความรู้ทางการเงินเป็น 3 ระดับ ได้แก่

ระดับสูง	คือ ร้อยละ 80–100 หรือสามารถผิดได้ 1 ข้อ
ระดับปานกลาง	คือ ร้อยละ 60–79 หรือสามารถผิดได้ 2 ข้อ
ระดับต่ำ	คือ ต่ำกว่าร้อยละ 60 (Bloom, 1976)

2.2 ทัศนคติทางการเงิน ประกอบด้วยข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบจาก 5 ระดับความเห็นด้วย รวมถึงในข้อคำถามมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ดังนั้นจึงได้มีการกลับค่าคะแนน (Reverse Score) ข้อคำถามเชิงลบก่อนนำไปวิเคราะห์ เพื่อให้ทิศทางของคะแนนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีจำนวน 6 ข้อ

2.3 พฤติกรรมทางการเงิน ประกอบด้วยข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบจาก 5 ระดับความเห็นด้วย รวมถึงในข้อคำถามมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ดังนั้นจึงได้มีการกลับค่าคะแนน (Reverse Score) ข้อคำถามเชิงลบก่อนนำไปวิเคราะห์ เพื่อให้ทิศทางของคะแนนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีจำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ผู้วิจัยใช้วิธีการตอบในลักษณะแบบสอบถามแบบปลายปิด (Close Ended Questionnaire) เป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบจากหลายตัวเลือกที่ผู้วิจัยกำหนดให้ จำนวน 3 ข้อ โดยข้อแรกเป็นเรื่องขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งการกำหนดขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยอ้างอิงจากการกระจายตัวของหนี้ครัวเรือนไทยตามมูลค่าหนี้ ซึ่งพบว่ากลุ่มที่มีหนี้ในช่วง 100,001–1,000,000 บาท มีสัดส่วนสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 43 ของผู้ที่มีหนี้ทั้งหมด (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565ข) ดังนั้น เพื่อสะท้อนความแตกต่างของภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรอย่างละเอียด ผู้วิจัยจึงได้แตกช่วงหนี้ดังกล่าวออกเป็น 5 ขนาดตามช่วงมูลค่าหนี้ที่กำหนด ดังนี้

น้อยกว่า 100,001 บาท	คือ หนี้ต่ำมาก
100,001–300,000 บาท	คือ หนี้ต่ำ
300,001–500,000 บาท	คือ หนี้ปานกลาง
500,001–1,000,000 บาท	คือ หนี้สูง
1,000,001 ขึ้นไป	คือ หนี้สูงมาก

การพัฒนาเครื่องมือวิจัยนี้เริ่มจากการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านประเมินค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.867 ซึ่งกำหนดเกณฑ์การยอมรับข้อคำถามที่ค่า IOC มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha โดยกำหนดเกณฑ์การยอมรับขั้นต่ำที่ 0.70 ซึ่งผลการทดสอบพบว่า ส่วนที่วัดทัศนคติทางการเงินได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.804 และส่วนที่วัดพฤติกรรมทางการเงินได้ค่าสูงถึง 0.912 ซึ่งแสดงว่าเครื่องมือวิจัยนี้มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก และพร้อมนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง (Winkler, 2022)

3. สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ความรู้ทางการเงินของครัวเรือนเกษตรกรมีอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินของเกษตรกร

สมมติฐานที่ 2 ทัศนคติทางการเงินของครัวเรือนเกษตรกรมีอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินของเกษตรกร

สมมติฐานที่ 3 พฤติกรรมทางการเงินของครัวเรือนเกษตรกรมีอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินของเกษตรกร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Data) ใช้แนวทางในการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาระดับของความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรมทางการเงิน และขนาดหนี้สินครัวเรือน และวิเคราะห์อิทธิพลของความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยเก็บรวบรวมจากแบบสอบถาม (Questionnaire) ฉบับที่คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ดำเนินการให้การรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากลแล้ว จำนวน 400 ชุด ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมผ่านการประชุมเกษตรกรประจำปี พ.ศ. 2569 ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2569 ของแต่ละตำบลในอำเภอตะพานหิน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนจำนวนครัวเรือนเกษตรกรในแต่ละตำบลทั้ง 13 ตำบลในเขตอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากงานวิจัย บทความ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาใช้เรียบเรียงและอ้างอิงประกอบการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic Analysis) ใช้ในการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม และตัวแปรควบคุม โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือข้อมูลค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) ใช้การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ของ Pearson เพื่อใช้ในการวิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเบื้องต้น

5.3 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ใช้เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงิน และตัวแปรควบคุมที่มีต่อขนาดหนี้สินครัวเรือน เนื่องจากตัวแปรอิสระในแบบจำลองมีหน่วยวัดและช่วงของข้อมูลที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้ทำการตรวจสอบความทนทานของแบบจำลอง โดยทดสอบเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ระหว่างข้อมูลดิบและการแปลงตัวแปรทั้งหมดให้เป็นค่ามาตรฐาน (Standardization หรือ z-score) นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ดำเนินการพิจารณาชี้วัดจากค่าสถิติ Tolerance และค่าปัจจัยการขยายตัวของความแปรปรวน (Variance Inflation Factor: VIF)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 81.00 มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 58.00 และมีสถานภาพสมรส ร้อยละ 78.50 โดยมีอายุเฉลี่ย 57.25 ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.12 คน มีระยะเวลาในการทำเกษตรเฉลี่ย 29.12 ปี มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 658,552.50 บาท มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อปี 524,700.00 บาท มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 54.43 ไร่ และมีจำนวนที่ดินที่ถือครองเฉลี่ย 43.83 ไร่ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตัวแปร	รายละเอียด	จำนวน (คน)	ร้อยละ	Mean	S.D.
เพศ	ชาย	324	81.00		
	หญิง	76	19.00		
ระดับการศึกษา	ระดับประถมศึกษา	140	35.00		
	ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	232	58.00		
	ระดับปริญญาตรี	26	6.50		
	ระดับสูงกว่าปริญญาตรี	2	0.50		
สถานภาพ	โสด	25	6.25		
	สมรส	314	78.50		
	หม้าย	53	13.25		
	หย่าร้าง	8	2.00		
อายุ (ปี)				57.25	9.084
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)				4.12	3.277
ระยะเวลาในการทำเกษตร (ปี)				29.12	10.488
รายได้เฉลี่ยต่อปี (บาท)				658,552.50	397,318.597
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อปี (บาท)				524,700.00	633,409.887
พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด (ไร่)				54.43	38.298
จำนวนที่ดินที่ถือครอง (ไร่)				43.83	37.458

2. ระดับของความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินของครัวเรือนเกษตรกร อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

2.1 ระดับของความรู้ทางการเงินของครัวเรือนเกษตรกร อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

จากการศึกษาเมื่อพิจารณาจากคะแนนรวมความรู้ คะแนนเต็ม 7 คะแนน พบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 คะแนน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.611 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้ทางการเงินอยู่ในระดับต่ำ จำนวน 327 คน คิดเป็นร้อยละ 81.75 รองลงมาคือระดับสูง และระดับปานกลางตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตารางสรุปรวมความรู้ทางการเงิน

ระดับความรู้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สูง (80–100%)	41	10.25
ปานกลาง (60–79%)	32	8.00
ต่ำ (ต่ำกว่า 60%)	327	81.75
รวม	**400**	**100.00**

2.2 ระดับของทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินของครัวเรือนเกษตรกร อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติทางการเงินโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.11 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.727 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การใช้จ่ายเพื่อรักษาหน้าตาทางสังคมหรือเอาใจผู้อื่น โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 3.62 อยู่ในระดับมาก และมีพฤติกรรมทางการเงินโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.38 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.887 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การจัดสรรเงินเพื่อการออมก่อนการใช้จ่าย และการเปรียบเทียบข้อมูลก่อนตัดสินใจทางการเงิน โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 2.72 อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงิน

	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความเห็นด้วย
ทัศนคติทางการเงิน	3.11	0.727	ปานกลาง
พฤติกรรมทางการเงิน	2.38	0.887	น้อย

3. ขนาดหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีขนาดหนี้สินอยู่ในช่วง 500,001–1,000,000 บาท จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 53.50 รองลงมาคือหนี้สินมากกว่า 1,000,001 บาท จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 16.75 ขณะที่กลุ่มที่มีหนี้สินต่ำกว่า 100,001 บาท มีจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 10.25 และช่วง 100,001–300,000 บาท และ 300,001–500,000 บาท มีสัดส่วนเท่ากันคือร้อยละ 9.75 ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามขนาดหนี้สินครัวเรือน

ขนาดหนี้สิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 100,001 บาท	41	10.25
100,001–300,000 บาท	39	9.75
300,001–500,000 บาท	39	9.75
500,001–1,000,000 บาท	214	53.50
1,000,001 ขึ้นไป	67	16.75
รวม	**400**	**100.00**

4. อิทธิพลของความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

4.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis)

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson พบว่าตัวแปรอิสระ ได้แก่ ความรู้ทางการเงิน ทัศนคติทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงิน มีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยความรู้ทางการเงินมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเงินในระดับสูงที่สุด รองลงมาคือความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางการเงินกับพฤติกรรมทางการเงิน และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเงินกับทัศนคติทางการเงินตามลำดับ ในขณะเดียวกัน พบว่าตัวแปรทั้งสามมีความสัมพันธ์กับขนาดหนี้สินในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพฤติกรรมทางการเงินมีความสัมพันธ์กับขนาดหนี้สินในระดับสูงที่สุด รองลงมาคือทัศนคติทางการเงิน และความรู้ทางการเงินตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson

	ความรู้ทางการเงิน	ทัศนคติทางการเงิน	พฤติกรรมทางการเงิน	ขนาดหนี้สิน
ความรู้ทางการเงิน	1	0.612**	0.720**	-0.514**
ทัศนคติทางการเงิน		1	0.644**	-0.559**
พฤติกรรมทางการเงิน			1	-0.596**
ขนาดหนี้สิน				1

4.2 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

สมการ:

$$\text{DebtAmount} = \alpha + \beta_1 \text{ Knowledge} + \beta_2 \text{ Attitude} + \beta_3 \text{ Behavior} + \beta_4 \text{ Age} + \beta_5 \text{ Gender} + \beta_6 \text{ Education} + \beta_7 \text{ Marital} + \beta_8 \text{ Member} + \beta_9 \text{ Experience} + \beta_{10} \text{ Income} + \beta_{11} \text{ Expense} + \beta_{12} \text{ LandRight} + \varepsilon$$

โดยกำหนดให้

α	หมายถึง ค่าคงที่
β_1-β_{12}	หมายถึง สัมประสิทธิ์การถดถอย
ε	หมายถึง ค่าความคลาดเคลื่อน
DebtAmount	หมายถึง ขนาดหนี้สินครัวเรือน วัดเป็นปริมาณหนี้รวมทั้งหมดของครัวเรือน
Knowledge	หมายถึง ความรู้ทางการเงิน วัดเป็นแบบทดสอบ 7 ข้อ ข้อละ 4 ตัวเลือก ให้ตอบถูก คือ 1 และตอบผิด คือ 0 โดยคะแนนรวม 7 คะแนน
Attitude	หมายถึง ทัศนคติทางการเงิน วัดเป็นมาตราส่วน 5 ระดับ (1–5 คะแนน)
Behavior	หมายถึง พฤติกรรมทางการเงิน วัดเป็นมาตราส่วน 5 ระดับ (1–5 คะแนน)
Age	หมายถึง อายุของหัวหน้าครัวเรือน วัดเป็นข้อมูลเชิงปริมาณหน่วยเป็นปี
Gender	หมายถึง เพศของหัวหน้าครัวเรือน วัดเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยกำหนดเป็นตัวแปรกลุ่ม ได้แก่ ชาย คือ 1 หญิง คือ 2 และเพศทางเลือก คือ 3
Education	หมายถึง ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน วัดเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยกำหนดเป็นตัวแปรกลุ่ม ได้แก่ ประถมศึกษา คือ 1 มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า คือ 2 ปริญญาตรี คือ 3 สูงกว่าปริญญาตรี คือ 4
Marital	หมายถึง สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน วัดเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยกำหนดเป็นตัวแปรกลุ่ม ได้แก่ โสด คือ 1 สมรส คือ 2 หม้าย คือ 3 และหย่าร้าง คือ 4
Member	หมายถึง จำนวนสมาชิกในครัวเรือน วัดเป็นข้อมูลเชิงปริมาณหน่วยเป็นคน
Experience	หมายถึง ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของหัวหน้าครัวเรือน หรือระยะเวลาในการทำเกษตรกรรม วัดเป็นข้อมูลเชิงปริมาณหน่วยเป็นปี
Income	หมายถึง รายได้รวมของครัวเรือน วัดเป็นข้อมูลเชิงปริมาณหน่วยเป็นบาทต่อปี
Expense	หมายถึง ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน วัดเป็นข้อมูลเชิงปริมาณหน่วยเป็นบาทต่อปี
LandRight	หมายถึง จำนวนกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ถือครอง นับเฉพาะที่ดินที่ตนเองเป็นเจ้าของ วัดเป็นข้อมูลเชิงปริมาณหน่วยเป็นไร่

ผลการวิเคราะห์การทดสอบสัมประสิทธิ์การถดถอย (Coefficients) พบว่าแบบจำลองมีความเหมาะสมในการอธิบายขนาดหนี้สินของครัวเรือน โดยมีค่า F เท่ากับ 26.438 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อีกทั้งสามารถอธิบายความแปรปรวนของขนาดหนี้สินได้ร้อยละ 43.30 เมื่อพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรอิสระ พบว่า พฤติกรรมทางการเงินมีอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาคือทัศนคติทางการเงิน ซึ่งมีอิทธิพลในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ พบว่าระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในขณะที่ตัวแปรความรู้ทางการเงิน อายุ เพศ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสบการณ์ รายได้ ค่าใช้จ่าย และจำนวนกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ถือครอง ไม่พบอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์การทดสอบสัมประสิทธิ์การถดถอย (Coefficients)

ตัวแปร (Variable)	Unstandardized Coefficients		Standardize Coefficients	t	Sig.	Tolerance	VIF
	B	Std.Error	β				
ค่าคงที่ (Constant)	7.101	0.509		13.956	0.000		
Knowledge	-0.027	0.043	-0.037	-0.639	0.523	0.415	2.409
Attitude	-0.442	0.084	-0.272	-5.238	0.000**	0.526	1.903
Behavior	-0.472	0.080	-0.355	-5.877	0.000**	0.389	2.570
Gender	-0.201	0.116	-0.067	-1.731	0.084	0.955	1.048
Education	-0.394	0.094	-0.200	-4.180	0.000**	0.620	1.614
Marital	0.062	0.091	0.027	0.682	0.495	0.911	1.098
Age	-0.001	0.008	-0.007	-0.110	0.913	0.345	2.899
Member	0.025	0.014	0.071	1.819	0.070	0.941	1.063
Experience	-0.007	0.007	-0.065	- 1.007	0.315	0.336	2.976
Income	0.000	0.000	0.110	1.096	0.274	0.142	7.030
Expense	0.000	0.000	0.070	1.553	0.121	0.689	1.451
LandRight	-0.004	0.003	-0.125	-1.259	0.209	0.143	6.996
F-test = 26.438, Sig. = 0.000, Adj R-squared = 0.433, N = 400							

อภิปรายผล

จากการศึกษาอิทธิพลของความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร พบว่า

1. อิทธิพลของพฤติกรรมทางการเงินที่มีต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร

ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณผลการวิเคราะห์พบว่า พฤติกรรมทางการเงินเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดขนาดหนี้สินมากที่สุดในแบบจำลอง และมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ผลดังกล่าวอาจสะท้อนว่า หากครัวเรือนเกษตรกรมีระดับพฤติกรรมการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลในชีวิตประจำวันที่มีความเหมาะสม ถูกต้อง และมีวินัยมากขึ้น มีแนวโน้มที่จะมีขนาดหนี้สินสะสมลดลงอย่างเด่นชัด

เมื่อนำผลสถิติเชิงปริมาณดังกล่าวมาอภิปรายร่วมกับผลสถิติเชิงพรรณนา อาจช่วยอธิบายลักษณะพฤติกรรมทางการเงินของกลุ่มตัวอย่างได้ เนื่องจากในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างในอำเภอตะพานหินมีพฤติกรรมทางการเงินอยู่ในระดับน้อย โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ “การจดบันทึกรายรับ–รายจ่าย” และ “การชำระค่าใช้จ่ายให้ตรงเวลา” ผลดังกล่าวอาจสะท้อนว่า กลุ่มตัวอย่างยังมีข้อจำกัดด้านการวางแผนและการบริหารจัดการทางการเงินในชีวิตประจำวัน การไม่ได้จดบันทึกรายรับ–รายจ่ายอาจทำให้การติดตามโครงสร้างรายรับ รายจ่าย และกระแสเงินสดของครัวเรือนที่แท้จริงในแต่ละรอบฤดูกาลเพาะปลูกนั้นทำได้ยากขึ้น ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับข้อสังเกตของ วรัญญา ไชยทารินทร์ และธัญทิพย์ คฤหโยธิน (2562) ที่ระบุว่า การดำเนินชีวิตทางการเงินที่ขาดระบบระเบียบจะเร่งให้เกิดปัญหาหนี้สินสะสม ยิ่งเมื่อประกอบกับการชำระค่าใช้จ่ายที่ไม่ตรงเวลา ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการเกิดภาระดอกเบี้ยค้างชำระหรือค่าปรับ และอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการสะสมของหนี้สิน ซึ่งสร้างความเสี่ยงต่อความมั่นคงทางการเงินของครัวเรือนในระยะยาว ตามที่ อานันท์ เกียรติสารพิภพ (2566) ได้เคยอธิบายไว้ว่า พฤติกรรมการผิดนัดหรือล่าช้าทางการเงินจะเป็นตัวแปรเร่งทำให้เกิดภาวะมีหนี้สินเกินกำลังความสามารถในการชำระคืน

ในทางกลับกัน ผลทางสถิติที่พบว่าพฤติกรรมทางการเงินมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับขนาดหนี้สิน อาจสะท้อนว่า หากเกษตรกรมีการจัดสรรเงินเพื่อการออมก่อนการใช้จ่าย และมีการเปรียบเทียบข้อมูลก่อนตัดสินใจทางการเงิน ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในกลุ่มตัวอย่าง พฤติกรรมเชิงบวกเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันในการคัดกรองความจำเป็นก่อนก่อหนี้ ทำให้ครัวเรือนตระหนักถึงภาระผูกพันที่จะตามมาและไม่ตัดสินใจกู้เงินเกินตัว ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พลอยปภัส ไชยยานนท์ และวิจิตต์ศรี สงวนวงศ์ (2564) เสนอว่า พฤติกรรมการจัดการเงินอย่างมีวินัย มีการเปรียบเทียบข้อมูลอย่างรอบคอบ และมีพฤติกรรมการควบคุมหนี้สินในชีวิตประจำวัน มีความเกี่ยวข้องกับการควบคุมภาระหนี้สินของครัวเรือน

2. อิทธิพลของทัศนคติทางการเงินที่มีต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร

ผลการวิจัยเชิงประจักษ์พบว่า ทัศนคติทางการเงินมีอิทธิพลในทิศทางตรงกันข้ามต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ผลดังกล่าวอาจสะท้อนว่า เกษตรกรที่มีทัศนคติทางการเงินในลักษณะที่เหมาะสมมีแนวโน้มที่จะมีขนาดหนี้สินต่ำกว่า

เมื่อพิจารณาข้อมูลเชิงพรรณนารายข้อ ค้นพบประเด็นที่สำคัญคือ กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติในข้อ “การใช้จ่ายเพื่อรักษาหน้าตาทางสังคมหรือเอาใจผู้อื่น” สูงที่สุด ในขณะเดียวกันก็มีความเชื่อในการออมเงินเพื่อความมั่นคงระยะยาวควบคู่กันไป ผลดังกล่าวอาจสะท้อนว่า ค่านิยมทางสังคมและความต้องการรักษาภาพลักษณ์อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติทางการเงินของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งทัศนคติการยอมรับรายจ่ายลักษณะนี้ อาจเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจก่อหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคหรือหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ในกลุ่มหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภค สอดคล้องกับ อานันท์ เกียรติสารพิภพ (2566) ที่ระบุว่า การก่อหนี้ในลักษณะที่ไม่สร้างรายได้นี้เป็นตัวแปรหลักที่ทำให้โครงสร้างหนี้สินขยายตัวเกินขีดความสามารถในการชำระ และสอดรับกับข้อวิเคราะห์ของ พลอยปภัส ไชยยานนท์ และวิจิตต์ศรี สงวนวงศ์ (2564) ที่อธิบายร่วมกันว่า กรอบทัศนคติทางการเงินที่ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ทางสังคมและค่านิยมบริโภคนิยมภายนอกจะเป็นเชิงจิตวิทยาที่ให้ครัวเรือนตัดสินใจพึ่งพาแหล่งเงินกู้ยืมอย่างง่ายดายเพื่อตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน มากกว่าการคำนึงถึงภาระผูกพันทางการเงินระยะยาว

3. กรณีความรู้ทางการเงินที่ไม่มีอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร

ข้อค้นพบที่สำคัญในงานวิจัยชิ้นนี้คือ ความรู้ทางการเงินไม่แสดงอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิเคราะห์ไม่พบหลักฐานทางสถิติที่เพียงพอที่จะสรุปว่าความรู้ทางการเงินมีอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินของกลุ่มตัวอย่าง

เมื่อพิจารณาข้อมูลเชิงพรรณนาประกอบ จะพบว่า ภาพรวมความรู้ทางการเงินของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะเรื่องมูลค่าของเงินตามเวลา เงินเฟ้อ และดอกเบี้ยทบต้น ทว่ามีเพียงประเด็นเดียวที่เกษตรกรตอบถูกในสัดส่วนสูง คือ “การคำนวณดอกเบี้ยสินเชื่อ” เนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัวที่เกษตรกรต้องรับรู้และเผชิญอยู่เป็นประจำในสัญญากู้ยืมกับธนาคารของรัฐ ซึ่งสอดรับกับสถิติที่พบว่า แหล่งหนี้สินหลักของกลุ่มตัวอย่างมาจากธนาคารของรัฐ

เช่น ธ.ก.ส. และออมสิน สูงถึงร้อยละ 89.75 อาจเป็นเพราะประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการทำธุรกรรมสินเชื่อที่กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์

การที่ความรู้ทางการเงินไม่ส่งผลต่อขนาดหนี้สิน สามารถอภิปรายเชิงลึกตามกรอบวรรณกรรมได้ว่า ในบริบทของเกษตรกรอำเภอตะพานหิน ข้อค้นพบดังกล่าวอาจอธิบายได้ว่า ในบริบทของกลุ่มตัวอย่าง ขนาดหนี้สินอาจเกี่ยวข้องกับ “ข้อจำกัดและแรงกดดันเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจในชีวิตจริง” สอดรับกับข้อมูลทั่วไปที่พบว่า เกษตรกรในพื้นที่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อปีค่อนข้างสูง และหนี้สินส่วนใหญ่เป็นหนี้สินระยะยาวที่มีภาระผูกพันผูกติดอยู่กับเม็ดเงินลงทุนเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการดำรงชีพ ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ แพรวไพลิน จันทรโพธิ์ศรี และคณะ (2567) ที่ชี้ว่าแม้เกษตรกรจะมีความรู้ทางการเงิน แต่ศักยภาพดังกล่าวกลับถูกลดทอนด้วยเงื่อนไขความเปราะบางทางเศรษฐกิจ โครงสร้างค่าครองชีพ ตลอดจนภาระค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนที่ปรับตัวสูงขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับลักษณะหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรที่ อานันท์ เกียรติสารพิภพ (2566) และ วรัญญา ไชยทารินทร์ และธัญทิพย์ คฤหโยธิน (2562) ได้วิเคราะห์ร่วมกันไว้ว่า ความเปราะบางด้านรายได้ภาคเกษตรและโครงสร้างค่าครองชีพที่สูง เป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้ระดับความรู้ทางการเงินไม่สามารถส่งอิทธิพลโดยตรงในการกำหนดหรือลดขนาดหนี้สินได้ในทางปฏิบัติ

4. อิทธิพลของปัจจัยควบคุมต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร

ข้อค้นพบที่สำคัญอีกประการ คือ ตัวแปรควบคุมทุกตัวในแบบจำลอง ไม่แสดงนัยสำคัญทางสถิติต่อขนาดหนี้สิน มีเพียงตัวแปรระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนที่มีอิทธิพลในทิศทางตรงกันข้ามต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งผลลัพธ์นี้สามารถนำมาอภิปรายร่วมกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

เมื่อพิจารณาผ่านกรอบ ทฤษฎีวงจรชีวิตรายได้ (Life Cycle Hypothesis - LCH) ของ Modigliani & Brumberg (1954) ที่เสนอหลักการว่า อายุ รายได้ และค่าใช้จ่าย จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการจัดสรรเงิน การออม และการก่อหนี้ตามช่วงวัยของบุคคล ทว่าในบริบทของเกษตรกรตะพานหิน ปัจจัยด้านอายุ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนถึงสูงอายุ รวมถึงรายได้และค่าใช้จ่ายกลับไม่มีอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญ ผลดังกล่าวอาจสะท้อนว่า ในบริบทภาคเกษตรกรรมไทย ขนาดหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรอาจเกี่ยวข้องกับปัจจัยเชิงโครงสร้างของการประกอบอาชีพและความไม่แน่นอนของรายได้ มากกว่าปัจจัยด้านอายุหรือระดับรายได้เพียงอย่างเดียว โดยประเด็นความเปราะบางของรายได้ที่เกี่ยวข้องกับภาระหนี้สินสอดคล้องอย่างยิ่งกับข้อค้นพบของ แพรวไพลิน จันทรโพธิ์ศรี และคณะ (2567) และลักษณะหนี้สินของ อานันท์ เกียรติสารพิภพ (2566) ที่เคยระบุว่ารายได้และค่าใช้จ่ายในภาคเกษตรมีความผันผวนสูงจนทำให้แบบจำลองทฤษฎีวงจรชีวิตรายได้ไม่สามารถอธิบายขนาดหนี้สินได้อย่างมีนัยสำคัญ

เมื่อพิจารณาผ่านกรอบทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) ซึ่งระบุว่า ระดับการศึกษาและประสบการณ์ทำหน้าที่เป็นต้นทุนทางปัญญาในการเพิ่มพูนศักยภาพและประสิทธิภาพการตัดสินใจบริหารจัดการของบุคคล (Thompson & Dahling, 2019) ผลการวิจัยเชิงประจักษ์ในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเป็นตัวแปรควบคุมที่แสดงอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่าระดับการศึกษาในระบบโรงเรียนของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 58.00 จบระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า มีบทบาทสำคัญในการกำหนดขอบเขตความคิด การเข้าถึงโอกาส และการวิเคราะห์เงื่อนไขทางการเงินที่แตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์พบว่าระดับการศึกษามีอิทธิพลในทิศทางตรงกันข้ามต่อขนาดหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลดังกล่าวอาจสะท้อนว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันอาจเกี่ยวข้องกับความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลและการตัดสินใจทางการเงิน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของทฤษฎีทุนมนุษย์ ทว่าเมื่อพิจารณาในส่วนของประสบการณ์การทำเกษตรกรรม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยยาวนานถึง 29.12 ปี กลับปรากฏผลว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผลดังกล่าวอาจสะท้อนว่า จำนวนปีของประสบการณ์ทำการเกษตรเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอในการอธิบายความแตกต่างของขนาดหนี้สิน ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับข้อสังเกตของ วรัญญา ไชยทารินทร์ และ ธัญทิพย์ คฤหโยธิน (2562) ที่ระบุว่าประสบการณ์ทำกินเพียงลำพังอาจไร้อำนาจในการควบคุมขนาดหนี้หากครัวเรือนยังเผชิญกับสภาวะต้นทุนการผลิตที่สูงเรื้อรัง

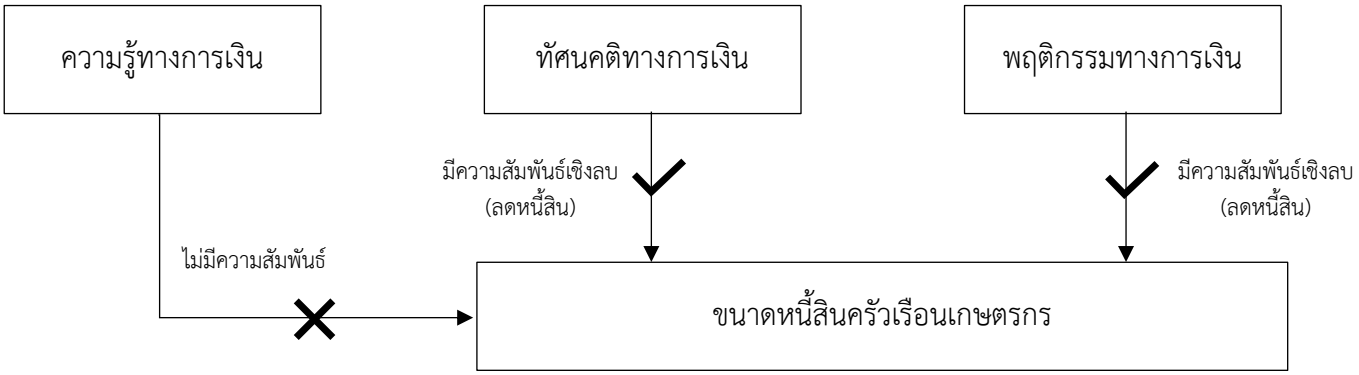
สำหรับปัจจัยควบคุมด้านประชากรศาสตร์และกายภาพอื่น ๆ เช่น เพศ สถานภาพสมรส และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ตามผลการวิจัยของ พลอยปภัส ไชยยานนท์ และวิจิตต์ศรี สงวนวงศ์ (2564) รวมถึงจำนวนกรรมสิทธิ์ที่ดิน

ที่ถือครอง ตามแนวคิดของ วรัญญา ไชยทารินทร์ และ ธัญทิพย์ คฤหโยธิน (2562) ต่างก็ปรากฏผลว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อการกำหนดขนาดหนี้สินเช่นเดียวกัน ผลการวิเคราะห์ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างขนาดที่ดินหรือลักษณะครัวเรือนดังกล่าวกับขนาดหนี้สินในแบบจำลอง ทั้งนี้ ผลดังกล่าวอาจสะท้อนว่า เกษตรกรในพื้นที่ศึกษามีลักษณะการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่ใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะการพึ่งพาสินเชื่อจากสถาบันการเงินของรัฐในสัดส่วนที่สูง ซึ่งอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความแตกต่างด้านขนาดที่ดินหรือลักษณะครัวเรือนไม่ปรากฏความสัมพันธ์กับขนาดหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โดยสรุป ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติและพฤติกรรมทางการเงินมีอิทธิพลในทิศทางตรงกันข้ามต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ความรู้ทางการเงินไม่พบอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนตัวแปรควบคุมมีผลแตกต่างกันตามลักษณะของตัวแปรและผลการวิเคราะห์ในแบบจำลอง ผลดังกล่าวอาจสะท้อนว่าทัศนคติและพฤติกรรมทางการเงินมีความเกี่ยวข้องกับขนาดหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา และสามารถใช้กรอบแนวคิด KAP เป็นแนวทางในการอธิบายความเกี่ยวข้องระหว่างปัจจัยภายในตัวบุคคลกับการจัดการทางการเงินได้

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ เกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงบริบทของครัวเรือนเกษตรกรอำเภอตะพานหิน ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินที่มีต่อขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ดังแสดงในภาพที่ 2 โดยพบว่า พฤติกรรมทางการเงิน และ ทัศนคติทางการเงิน มีอิทธิพลโดยตรงในทิศทางตรงกันข้ามกับขนาดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติภายใต้การควบคุมปัจจัยทางประชากรศาสตร์และกายภาพ ขณะที่ ความรู้ทางการเงิน ไม่ปรากฏความสัมพันธ์โดยตรงกับขนาดหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญ ข้อค้นพบเฉพาะพื้นที่นี้สะท้อนองค์ความรู้ใหม่ว่า ในบริบทของครัวเรือนเกษตรกรอำเภอตะพานหิน การลดหรือควบคุมขนาดหนี้สินมีความผูกพันกับทัศนคติและการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน มากกว่าการมีเพียงระดับความรู้ทางการเงินตามตำราเพียงอย่างเดียว

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย สามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

จากการศึกษาระดับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินของครัวเรือนเกษตรกร พบว่าภาพรวมความรู้ทางการเงินส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ ทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง และพฤติกรรมการจัดการเงินอยู่ในระดับน้อย ขณะที่ภาระหนี้สินส่วนใหญ่มีขนาดค่อนข้างสูง (กระจุกตัวอยู่ในช่วง 500,001–1,000,000 บาท) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนี้สินระยะยาวที่มีภาระผูกพันเกินกว่า 1 ปีขึ้นไป และต้องพึ่งพาแหล่งเงินกู้ยืมจากสถาบันการเงินของรัฐ เช่น ธ.ก.ส. และธนาคารออมสินเป็นหลัก

เมื่อวิเคราะห์อิทธิพลที่มีต่อขนาดหนี้สินครัวเรือน พบว่าตัวแปรทั้งหมดร่วมกันอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 43.30 โดยระดับความรู้ทางการเงินไม่มีอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในทางตรงกันข้าม ทั้งทัศนคติทางการเงินและพฤติกรรมทางการเงินกลับมีอิทธิพลต่อขนาดหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในทิศทางเชิงลบ กล่าวคือ การมีทัศนคติทางการเงินที่ดีและการแสดงออกถึงพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสม โดยเฉพาะการวางแผนใช้จ่ายและการควบคุมหนี้ในชีวิตประจำวัน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยลดขนาดหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรลงได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 มีการส่งเสริมควบคู่ระหว่างความรู้และการปรับพฤติกรรมทางการเงิน จากการที่ผลวิจัยพบว่าความรู้ทางการเงินเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หรือเกษตรอำเภอ จึงควรบูรณาการการให้ความรู้ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น การสร้างแรงจูงใจในการทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง การใช้แอปพลิเคชันจัดการรายรับ-รายจ่ายที่ใช้งานง่าย และการมีพี่เลี้ยงทางการเงินเพื่อติดตามผลในระดับชุมชน

1.2 มีการออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมกับระดับการศึกษาและบริบทพื้นที่ โดยภาครัฐควรออกแบบหลักสูตรการจัดการการเงินที่เข้าใจง่ายและไม่ซับซ้อน และใช้สื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาหลากหลาย โดยเน้นการส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อการออมและการสร้างวินัยทางการเงินมากกว่าการเน้นเพียงการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อ เพื่อช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินและแก้ปัญหาหนี้สินในระยะยาวตามบริบทพื้นที่อำเภอตะพานหิน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ควรมีการศึกษาเชิงลึกโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อค้นหาปัจจัยเชิงลึกว่าเหตุใดความรู้ทางการเงินจึงไม่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมการปฏิบัติได้ เพื่อให้เข้าใจอุปสรรคที่แท้จริงของเกษตรกรในทางปฏิบัติ

2.2 การศึกษาปัจจัยภายนอกและปัจจัยมหภาค เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของหนี้สินได้ร้อยละ 43.30 จึงควรมีการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ เพิ่มเติมในการวิจัยครั้งต่อไป เช่น ความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร นโยบายการพักชำระหนี้ของภาครัฐ หรืออิทธิพลของแหล่งเงินกู้นอกระบบ เพื่อเพิ่มอำนาจการอธิบายของแบบจำลองให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

2.3 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรที่ปลูกพืชต่างชนิดกันหรือเกษตรกรในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบชลประทานที่ต่างกัน เพื่อวิเคราะห์ว่าปัจจัยทางกายภาพที่ต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมการก่อหนี้ที่แตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กมลพรรณ โคจรตระกูล และ ศิวพงศ์ ธีรอำพน. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการก่อหนี้ครัวเรือนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์, 5*(4), 171–186.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2568). *Fast BI (Farmer Analytic System of Thailand)*. สืบค้นจาก https://aiu.doae.go.th/bi_report/bi_report1/.

กานต์มณี การินทร์. (2567). ผลกระทบของทักษะทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อภาวะหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 ในตำบลสะแกโพรง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารการบัญชีและการจัดการ, 16*(1), 90–104.

ชญานี ชวะโนทย์ และ สฤณี อาชวานันทกุล. (2562). *พฤติกรรมและสถานการณ์ทางการเงินของครัวเรือนที่มีปัญหาหนี้สิน* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิชีวิตไท (Local Act).

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565ก). *รายงานผลการสำรวจทักษะทางการเงินของไทย ปี 2565*. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/content/dam/bot/image/research-andpublications/2565ThaiFLsurvey.pdf.

_____. (2565ข). *หนี้ครัวเรือนไทยวิกฤติแค่ไหนทำไมถึงไม่ควรมองข้าม*. สืบค้นจาก https://projects.pier.or.th/household-debt/.

_____. (2568). *เงินให้กู้ยืมแก่ภาคครัวเรือน (Q1/2555 - Q2/2568)*. สืบค้นจาก https://app.bot.or.th/BTWS_STAT/statistics/BOTWEBSTAT.aspx?reportID=985&language=TH.

พลอยปภัส ไชยยานนท์ และ วิจิตต์ศรี สงวนวงศ์. (2564). การวิเคราะห์สภาวะหนี้สินและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 10*(1), 63–75.

แพรวไพลิน จันทรโพธิ์ศรี, วิชนี เอี่ยมชุ่ม และ เบญจมาภรณ์ สมบัติธีระ. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรกร กรณีศึกษา อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารการจัดการและการพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 11*(1), 227-240.

รัศมิ์จันทร์ ขวัญเมือง, กลางใจ แสงวิจิตร, พเนิน อินทะระ และ พรทิพย์ จิระธำรง. (2564). ผลกระทบของทักษะทางการเงินที่มีผลต่อสภาวะหนี้สินของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 16*(1), 1-16.

วรัญญา ไชยทารินทร์ และ ธัญทิพย์ คฤหโยธิน. (2562). หนี้สินในระบบของครัวเรือนเกษตรกรจังหวัดพะเยา. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 7*(3), 283-294.

ศรัญญา ศึกสงคราม และ อนงค์นุช เทียนทอง. (2563). อิทธิพลของความรู้และทัศนคติทางการเงินต่อการก่อหนี้ส่วนบุคคลในวัยเริ่มทำงาน: หลักฐานการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 2*(5), 73–87.

สมศิริ พันธุ์ศักดิ์ศิริ และ เสาวนีย์ สมันต์ตรีพร. (2568). อิทธิพลของพฤติกรรมการเป็นหนี้และการจัดการหนี้ต่อภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลสระบุรี. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 25*(3), 277–292.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2567*. สืบค้นจาก https://www.opsmoac.go.th/chumphon-dwl-files-471091791226.

_____. (2568). *ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรไตรมาส 3 ปี 2568*. สืบค้นจาก https://oae.go.th/uploads/files/2025/12/08/d7ef6d4c168abf5b.pdf

สำนักงานสถิติจังหวัดพิจิตร. (2567). *รายงานสถิติจังหวัดพิจิตร 2566*. สืบค้นจาก https://phichit.nso.go.th/reports-publications/provincial-statistics-report/รายงานสถิติจังหวัดพิจิตร-2566.html.

สุวรัฐ แลสันกลาง, พิบูลย์ ชยโอว์สกุล, ฐิฏิกานต์ สุริยะสาร และชุตินิษฐ์ ปานคำ. (2563). การบริหารจัดการหนี้สินครัวเรือนแบบมีส่วนร่วมจังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 10*(2), 31-44.

อานันท์ เกียรติสารพิภพ. (2566). *หนี้ครัวเรือน*. สืบค้นจาก https://prt.parliament.go.th/server/api/core/bitstreams/b02665aa-db6f-42b8-9f7d-121ec4aec5f8/content.

Bloom, B. S. (1976). *Human characteristics and school learning*. New York: McGraw-hill.

Modigliani, F., & Brumberg, R. (1954). Utility analysis and the consumption function: An interpretation of cross-section data. In K. K. Kurihara (Ed.), *Post-Keynesian Economics* (pp. 388–436). New Jersey: Rutgers University Press.

Rogers, D. G. (1977). *The psychology of adolescence*. (3rd ed.). Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

Thompson, M. N., & Dahling, J. J. (2019). Employment and poverty: Why work matters in understanding poverty. *American Psychologist, 74*(6), 673-684.

Winkler, C. E. (2022). Advanced skills in quantitative assessment. *New Directions for Student Services, 2022*(178–179), 133–148.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York: Harper & Row.